

PRISPEVKI K ZGODOVINI RAZVOJA REJE PRAŠIČEV V SLOVENIJI

III. MED SVETOVNIMA VOJNAMA

Zavrnik (1979) opisuje prašičerejo med svetovnima vojnama: *»Svinjereja je bila na Slovenskem med vojnoma izrednega pomena. Tržnih viškov prašičjega mesa ni bilo dosti, zato so ga veliko uvažali iz svinjerejskih področjih mnogih območjih Jugoslavije..... Klali so krmljenke in prolenke. Krmljenke so bile stare svinje, spitane za slanino, prolenki ali projniki pa so bili mlajši prašiči, ki jim pri klanju niso odirali kože. Izraze smo povzeli iz štajerske ljudske govorice. Kmetje niso redili velikega števila prašičev, razen v nekaterih krajih Štajerske in Prekmurja. V kmečkem gospodarstvu je bilo redko več kot 10 prašičev. Večjih svinjerejskih kmečkih obratov skorajda ni bilo. Nekaj jih je bilo le na Štajerskem in v Prekmurju, torej v žitorodnih območjih. Okrog Murske Sobote se je v omejenem obsegu razvila reja mesnatih prašičev (bekonov), ki jih je zahtevalo evropsko tržišče. Pri nas pa je bila slanina še vedno cenjena, saj je bila njena cena dvakrat višja od mesa. Nekaj večjih obratov za pitanje prašičev je sicer bilo, vendar ne pri kmetih. Lastniki teh pitališč so bili nekmetje, ki so poceni dobivali različne odpadke živilske industrije ali pa kupovali ceneno koruzo v vzhodnih delih države. Živa je bila tudi trgovina s pujski. Nekatera območja so se specializirala za zrejo pujskov, ki so jih na sejmi prodajali v območja, kjer svinj niso pripuščali v večjem številu.«*

Suštič (1932) piše, da se prašičereja goji, izvzemši nekaj okolišev, skoro samo za domačo porabo. Reja prašičev je važen steber v malem gorenjskem kmetijskem obratu. Tega se kmet zaveda in posveča tej panogi največjo skrb. V svrhu izboljšanja prašičereje je potrebna akcija za ureditev svinjakov in napravo tekališč. Delati je tudi na tem, da se ustali enotna pasma.

Wenko (1933) sporoča, da so pospeševalni ukrepi preprosti. Širom banovine imamo pri večjih posestnikih in na ne-

katerih banovinskih zavodih naša svinjerejska središča, ki gojijo čistokrvno blago po navodilih banovinskih strokovnjakov. Ta vzgajališča dobivajo od časa do časa svežo kri: mrjasce pa tudi svinj ke. Vodstvo rodovnikov žal še ni vpeljano. V teh rejskih središčih se nabavijo po primerno višji ceni., dolbri 3-5 mesečni mrjaščki, katere oddajamo boljšim gospodarjem širom banovine po zelo znižani ceni v dvoletno plemensko rejo. V letu 1932. smo n. pr. na ta način oddali okoli 220 mrjascev. V tej panogi bo treba še mnogo storiti. Dve najvažnejši nalogi sta: uvedba obveznega ocenjevanja mrjascev in ureditev sistematične selekcije po modernih metodah v vseh rejskih središčih, za katere bo treba predpisati pravilnik.

Na osnovi določil zakona o pospeševanju živinoreje iz leta 1929 je po poročanju Ferjana (1970) prevzela skrb za zamenjavo plemenskih merjascev na terenu Banska uprava v Ljubljani. Merjasce so nabavljali pri izbranih rejcih, jih ocenili po zunanosti in jih načrtno razdeljevali. Niso pa še upoštevali preizkušenj o proizvodnih lastnostih merjaščevih prednikov. Napredek v prašičereji je bil torej možen le slučajno, ako so merjasci po naključju izhajali iz boljšega rodu.

V Domoljubu (1927) je bil objavljen kratek sestavek »Plemenitev v sorodstvu pri prašičih«, ki pouči, kako velike škode prinaša prašičereji plemenjenje v sorodstvu. Zaradi tega svetuje, da se domače svinje vedno plemeni s tujim merjascem. In na koncu zapiše: *»Mešanje in osveževanje krvi je pri prašičereji posebno potrebno, kajti samo na ta način se doseže največji uspeh v reji.«*

Gospodarski list (1925) poroča o prašičji velereji v Krminu, kjer je bilo ob času ogleda na staležu 255 prašičev. Krmo za prašiče predstavljajo kuhinjski odpadki iz bližnjih vojašnic in do-

kupljena krma. Prašiči so bili večinoma nemške požlahtnjene pasme, prodajajo pa tudi mlade prašiče. V drugem članku opisuje člankar stanje svinjakov, ki je na splošno slaba, še posebej tisti, ki so bili betonirani. Opozorjeno je na pravilno prezračevanje. V slabih svinjakihi je vzreja čistih pasem težja in v takšnih razmerah je boljša in trpežnejša domača pasma ali k večjemu požlahtnjenj domači prašič. Leta 1927 pa najdemo v Gospodarskem listu kratko notico »Prašič v odstotkih«, kjer je opisana sestava telesa prašiča: *»Teža slanine in gnjati znaša pri prašiču 79% skupne teže; glava, jezik in noge 4,50%; pljuča, srce, jetra in ledvice 2,50%; ostalih 14% se razdeli na kri 3,50%, čreva z vsebino 6%, ščetine in parklji 0,65% itd.«*

Wernig (1939) svetuje rejo prašičev na paši. Zavrnik (1919) je v treh sestavkih v Ptujskem listu opisal tri bolezni prašičev: Svinjska kuga, svinjska rdečica in slinavka in parkljevka. Žibert (1922) je kritično ocenil slovensko prašičerejo in svetoval zmanjšanje števila sejmov zaradi preprečevanja širjenja bolezni, pomen preprečevanja širjenja prašičje kuge iz Hrvaške, rabo svinj za več prasetev, pravilno prekaževanje izdelkov in drugo. Podobno sta kritično ocenila slovensko prašičerejo Rohrman (1922) in Gomišček (1930). Rebek (1933) je opisal probleme in škodo zaradi bolezni. Našteje tudi nekaj navodil za njihovo preprečevanje.

Prijatelj (1920) v svojem prispevku svetuje, katere prašičke bomo odbrali za pleme. Poudarja:

- veselo in živo naravo, bistra in jasna očesa, dolg, okrogel, povit in stegnjen život, široke in obilne prsi, širok in raven hrbet in križ, trdne in narazen stoječe noge,
- število seskov – deset in več,
- pujski iz drugega ali tretjega gnezda,
- spomladanski pujski,

- *pujski, ki sesajo na prednjih seskih,*
- *dolgost sesanja vpliva na zdravje,*
- *trdnost in krepkost pujskov,*
- *rejo na prostem.*

Kmetovalec (1923) opisuje v članku »Napake v reji merjascev« primer slabo razvitega merjasca, ki je bil odbran iz prvega gnezda nedorasle svinje, v katerem so bili le štirje pujski. Poudarja, da so merjasca pripuščali tudi na sestre (v sorodstvu), kar je huda rejska napaka in vodi k slabi rodovitnosti svinj in piškavem zarodu.

Wernig (1926) je zapisal 12 navodil za rejo svinj in med njimi:

- *za plemensko rejo so najbolj prikladni pujski iz spomladanskih gnezd,*
- *za pleme je treba odbrati živali, ki so dobro porasle s ščetinami in imajo dolg in raven rilec,*
- *ne odbirati iz prvega gnezda,*
- *živali morajo biti dolge,*
- *ne jih plemeniti pred 11 oziroma 12 mesecem starosti,*
- *izogibati se je treba prasitvam v zimskih mesecih, še posebej v mrzlih svinjakih,*
- *plemensko svinjo je treba uporabljati za več prasitev,*
- *za plemenjenje je treba poiskati najboljšega merjasca,*
- *če svinja po prasitvi požre svoje mladiče, jo je treba izločiti,*
- *svinje morajo imeti najmanj 12 se-*

skov; svinje, ki so slabo mlečne, je treba izločiti.

Malasek (1934) je kritično presodil dolenjsko prašičerejo. Večje povpraševanje je bilo po belih prašičih, nemške požlahtnjene ali angleške pasme. Opozarja, da so pri zadnjem ocenjevanju merjascev na Dolenjskem opazili, da so redili svinjčeta v »velikosti psičkov«, za katere je že 100 kg merjasec pretežak. Svetuje: »Živinorejci, redite rajše 1 glavo manj, zato pa lepe in razvite živali.«

Hladnik (1940) opisuje napredek prašičereje v škofjeloškem okraju po spoznanjih, ki so jih pridobile kmečke gospodinje na strokovnem izletu po Dolenjski. Spremenili so rabo svinj za več prasitev in poskrbeli za dobrega merjasca oplemenjene pasme, ki so ga nabavili v Stični.

Orač je objavil več zanimivih in aktualnih strokovnih člankov o prašičereji:

- K odbiri prašičev za pleme (1940),
- Vpli merjasca v prašičjereji (1940),
- Škodljivost plemenjenja svinj v sorodstvu (1941),
- O pitanju prašičev (1941),
- Ureditve svinjakov (1940),
- Ubogi prašiči, revne kokoši (1940).

V Gospodarski čitanki (1925) je počen članek o reji prašičev, ki opisuje pomen hleva in čistoče pri reji prašiče, o pitanju prašičev ter o rdečici. Podgornik (1925) pa piše o pomenu živinoreje v povojnem času. Poudarja, da prašičereja donša dohodke z rejo in odprodajo plemenskih prašičev, mladičev in pitancev. Tudi dobro urejene domače prekalavnice ter pravilno solenje prekalavanje prašičjega mesa in špeha bi nam pripomogle, da bi črpali iz prašičereje boljše dohodke. Saj je znano, kako okusna in dobra je naša domača gnjat (peršut), ki bi lahko konkurirala z gnjato iz tujih krajev. Treba jo je le pravilno pripraviti. Dornik (1932) pa pojasnjuje in opozarja na napake v prašičereji. Trgovski list (1924) opisuje stanje prašičereje v Sloveniji, Hefred (1923) prašičerejo v Jugoslaviji in v članku »Špeharstvo v Mariboru in Ptuj« (1930) je opisano črno prekalčevanje zaklanih prašičev, špeha in mesa. Važna poročila (1924) sporočajo o dobrih uspehih pri pitanju prašičev, ki so dobivali krepilna krmila (krmni do-datek). Hugon (1937) je opisal poimenovanje kategorij prašičev (kvalifikacija prašičev).

prof. dr. Andrej Šalehar,
zaslužni profesor,
Univerza v Ljubljani,
Biotehniška fakulteta,
Oddelek za zootehniko,
1230 Domžale